

Beata Wojciechowska

Muzeum Historii Najnowszej Radomia,
Oddział Ośrodka Kultury i Sztuki „Resursa Obywatelska” w Radomiu
b.wojciechowska@resursa.radom.pl

Wokół kultowych marek. Wyroby radomskiego przemysłu w zbiorach Muzeum Historii Najnowszej Radomia

Iconic brands. Radom industry products
from Museum of Modern History of Radom collections

Muzeum Historii Najnowszej Radomia w Radomiu rozpoczęło swoją działalność w 2021 r. Do końca 2022 r. zgromadziło w zbiorach około 2 000 muzealiów i 800 obiektów wpisanych do Inwentarza Pomocniczego. Celem instytucji jest gromadzenie artefaktów związanych ze spuścizną około 120 fabryk i zakładów przemysłowych, które istniały w Radomiu w latach 1918–2000. Pierwotny trzon kolekcji stanowią przedmioty wchodzące w skład ekspozycji stałej zatytułowanej „Przemysł – siła miasta. Radom w latach 1918–1989”. Prezentowane są na niej przedmioty powstałe m.in. w Zakładach Wyrobów Fajansowych A. Rottenerga („Radimp”), Fabryce Płytek Ceramicznych „Marywil”, Odlewni „Glinice”, Zakładach Metalowych „Łucznik”, Radomskiej Wytwórni Telekomunikacyjnej, „Radoskórze” i innych. Muzeum gromadzi również artefakty związane z tradycją rzemieślniczo-kupiecką Radomia oraz przedmioty codziennego użytku wyprodukowane w zakładach zlokalizowanych w całej Polsce i poza jej granicami. Kolekcję uzupełniają archiwalia: dokumenty, metki, ulotki i foldery reklamowe, katalogi handlowe, szyldy itp.

Museum of Modern History of Radom was open in 2021. To the end of 2022 ca. 2000 items were collected, plus 800 in so-called Additional Inventory. A goal of the institution is collecting of exhibits - heritage of ca. 120 factories and manufactories operating in Radom from 1918 to 2000. Core of the collection are items from a permanent exhibition „The Industrial Power of the Town. Radom in the years 1918–1989”. All the exhibits being presented, were made in Rotenberg Faience Manufactory („Radimp”), Tile Manufactory („Marywil”), „Glinice” Foundry, „Łucznik” Metal Works, Radom Telecommunication Equipment Company, „Radoskór” (Leather Works) and many other businesses. The Museum also collects artifacts reminding local trade and craftsmanship, as well as everyday objects, made in factories and manufactories in the whole Poland and abroad. A supplement of the collection are: documents, price tags, advertising fliers, shop-signs, catalogues etc.

Muzeum Historii Najnowszej Radomia w Radomiu rozpoczęło swoją działalność w 2021 r. Instytucja mieści się w Kamienicy Deskurów, zlokalizowanej przy ul. Rynek 14/15, zajmując jedno z jej skrzydeł – usytuowane od ul. Grodzkiej (wystawa stała, biura) oraz część podziemną, w której przygotowana została sala wystaw czasowych. Muzeum działa na podstawie Ustawy z dnia 21 listopada 1996 r o muzeach:

Art. 1.

Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów.

Zgodnie z definicją Muzeum oraz statutem MHNR podstawowym celem działalności naszej instytucji jest gromadzenie zbiorów związanych z szeroko pojętym zagadnieniem: Radom jako miasto przemysłowe. Ogółem w Radomiu w latach 1918–2000 istniało około 120 różnych fabryk, fabryczek, mniejszych i większych zakładów przemysłowych. Muzeum w swej działalności będzie starało się odszukać choćby ślady pamiątek po dawnej świetności przemysłowej miasta. Pracy dla kolejnych pokoleń muzealników na pewno nie zabraknie.

Trzon kolekcji Muzeum budowany jest wokół nieistniejącego już nie-stety przemysłu, ale nie tylko. Uwaga pracowników Działu Muzealnego skupia się również na wzbogacaniu kolekcji o wszelkiego rodzaju archiwalia: dokumenty, etykiety, metki, katalogi czy foldery reklamowe związane z przemysłem radomskim. Dzięki ofiarności radomian zgromadziliśmy kilkanaście modeli aparatów telefonicznych wytwarzanych w Radomskiej Wytwórni Telefonów. W zbiorach posiadamy najbardziej popularne modele telefonów jak „Bratek” czy „Tulipan” oraz te, które produkowane były głównie na eksport, jak „Malwa” i „Dalia”. Na magazynowych półkach stoją także aparaty z lat 50. XX w., działające jeszcze „na korbkę”, w kolorze szarym z tarczą analogową, pochodzące z lat 60. i z lat 70./80. XX w., produkowane w różnej gamie kolorystycznej. Naszym celem w budowaniu kolekcji aparatów telefonicznych jest pozyskanie do zbiorów wszystkich modeli wytwarzanych zarówno w przedwojennej fabryce Ericssona, jak i w Radomskiej Wytwórni Telekomunikacyjnej. Odwiedzający nas mieszkańcy Radomia i powiatu radomskiego przekazali nam również w darze kilka modeli maszyn do szycia marki „Łucznik” z lat 50. –90. XX w., a także różne typy maszyn do pisania, wykonane przez Zakłady Metalowe im. gen. Waltera. Muzeum ze swej strony zakupiło także 13 maszyn

do szycia różnych modeli oraz cztery maszyny do pisania, w tym jedną elektryczną. W przypadku budowy tej kolekcji chcemy pozyskać obiekty obrazujące przemiany zachodzące zarówno w procesie produkcji samych urządzeń, jak i dostosowania ich parametrów do zmieniających się oczekiwań klientów fabryki. Kolejny duży zbiór pragniemy zbudować wokół Zakładów Przemysłu Odzieżowego „Modar” i współpracujących z nimi spółdzielni pracy wytwarzających konfekcję. W kolekcji tej gromadzimy różnego rodzaju modele ubrań i dodatków, tj. kapelusze, apaszki, fartuszki itp. Kolekcje odzieży uzupełni zespół obiektów związanych z produkcją Radomskich Zakładów Przemysłu Skórzanego „Radoskór”. Poszukujemy modeli obuwia szyciego w „Radoskórze”, pasków, portfeli oraz innej galanterii skórzanej, którą zakład przygotowywał z okazji swoich kolejnych jubileuszy. Jak dotąd, niestety, nie udało nam się pozyskać żadnego modelu obuwia wytwarzanego w przedwojennej fabryce „Bata”. Uzupełnianie opisanych wyżej kolekcji będzie w najbliższych latach stanowiło jedno z podstawowych zadań pracowników Działu Muzealnego.

Nie zapomnimy także o gromadzeniu artefaktów związanych z innymi znanymi radomskimi zakładami. Budujemy kolekcję etykiet Browaru Saskich i Browaru Radomskiego, kolekcję etykiet przedwojennych rozlewni win, wódek oraz innych napojów. Pamiętamy także o Zakładach Wyrobów Fajansowych A. Rottenerga i kontynuacji powojennej produkcji w Zakładach Wyrobów Sanitarnych „Radimp”, Fabryce Płytek Ceramicznych „Marywil”, Odlewni „Glinice” i wielu innych mniejszych i większych zakładów działających na terenie Radomia w latach 1918–1989.

Inną ważną kolekcją, jaką chcemy stworzyć, są obiekty związane z tradycją rzemieślniczo-kupiecką miasta. Wyszukujemy narzędzia rzemieślnicze i półprodukty, opakowania produktów spożywczych, tkaniny, wyposażenie sklepów, ulotki reklamowe czy ocalałe przypadkiem, po likwidacji fabryk z lat 90. XX w., maszyny przemysłowe. Nasze zainteresowania skierowane są również na pozyskanie szyldów zakładów rzemieślniczych oraz sklepów, a także reklam ulicznych z okresu 1918–1989. Szczególną wagę przywiązujemy do pozyskania artefaktów, zdjęć i innych materiałów związanych z pracą zawodową ludności żydowskiej zamieszkującej Radom przed II wojną światową. Mieszkańcy Radomia wyznania mojżeszowego trudnili się głównie prowadzeniem małych zakładów rzemieślniczych (szewc, krawiec, modystka itp.) oraz drobnym handlem.

W kręgu zainteresowania Muzeum znalazły się również obiekty związane z szeroko pojętą edukacją dzieci i młodzieży obejmującą okres 1945–1990. Powstanie tej kolekcji związane jest z dużym zainteresowaniem wśród odwiedzających Muzeum tą tematyką. Gromadzimy zeszyty,

podręczniki, dzienniki lekcyjne, pomoce naukowe, zabawki edukacyjne i tym podobne obiekty.

W planach wystawienniczych kluczowym zadaniem w pierwszych miesiącach działalności Muzeum stało się przygotowanie stałej wystawy, zatytułowanej „Przemysł – siła miasta. Radom w latach 1918–1989”. Aranżacja tej ekspozycji powstała wg projektu DS. STUDIO Damian Szulc z Warszawy. Uwaga pracowników Działu Muzealnego skupiła się więc w pierwszej kolejności na pozyskaniu muzealiów i obiektów, które będą prezentowane na ww. wystawie. W kręgu naszych zainteresowań znalazły się artefakty reprezentatywne dla przemysłu radomskiego, zarówno z okresu przedwojennego (Zakłady Płytek Ceramicznych „Marywil”, Fabryka Wyrobów Fajansowych „A. Rottenberg i S-ka Radom”, Fabryka Blaszanych Naczyn Emaliowanych Radom S.A, Fabryka Mebli Giętych Johanna Kohna), jak i zakładów, które kontynuowały produkcję w powojennym Radomiu pod nowymi markami (Zakłady Metalowe im. gen. Waltera, Radomskie Zakłady Przemysłu Skórzanego „Radoskór”, Radomska Wytwórnia Telekomunikacyjna, Radomska Fabryka Wyrobów Metalowych „Polmetal”, Zakład Wyrobów Sanitarnych „Radimp”, Zakłady Przemysłu Odzieżowego „Modar”).

Ekspozycja pomyślana jest jednak w taki sposób, aby życie zawodowe mieszkańców Radomia pokazać poprzez pryzmat ich życia codziennego. W związku z tym w kręgu zainteresowań pracowników Działu Muzealnego znalazły się także przedmioty codziennego użytku, w tym te pokazujące estetykę peerelowskich mieszkań. Gromadzimy ceramikę, szkło, reprezentatywne dla okresu PRL meble, drobny sprzęt AGD, tkaniny oraz elementy dopełniające wystrój. Na ścianach mieszkań, szczególnie w pokojach młodzieży, pojawiały się pocztówki okolicznościowe wydawane z okazji świąt Bożego Narodzenia i Wielkiej Nocy, a także widokówki wysyłane przez wczasowiczów, kuracjuszy i uczestników wycieczek. Kolejną kategorią w kolekcji pocztówek, które Muzeum postanowiło gromadzić, są te ze zdjęciami popularnych w czasach PRL piosenkarzy i aktorów. Ponadto w latach 70. XX w. dla miłośników zwierząt Krajowa Agencja Wydawnicza „Prasa-Książka-Ruch” emitowała serie przedstawiające rasowe koty, psy czy konie. Naszym celem na najbliższe lata jest, o ile będzie to możliwe, pozyskanie całych wydanych serii.

W wyniku szeroko zakrojonych działań poszukiwawczych oraz współpracy z radomskimi kolekcjonerami, Muzeum zdołało pozyskać wiele ciekawych i unikatowych muzealiów, które dziś tworzą zasadniczą część wystawy stałej. Pozyskane w pierwszych miesiącach działalności muzealia stały się również załączkiem budowanych w kolejnych miesiącach kolekcji muzealnych, do których należą:

- Wyroby przedwojennych zakładów przemysłowych,
- Wyroby powojennych zakładów przemysłowych, zarówno tych, które kontynuowały swoją produkcję na bazie przemysłu z okresu międzywojennego, jak i tych, które powstały po 1945 r.
- Artefakty związane z tradycją rzemieślniczo-kupiecką Radomia.
- Powszechne przedmioty codziennego użytku, wyprodukowane w zakładach zlokalizowanych w całej Polsce i poza jej granicami.
- Przedmioty związane z życiem codziennym mieszkańców Radomia.

Pierwszymi muzealiami, które pozyskało MHNR do swoich zbiorów, była przekazana przez Dom Kultury „Idalin” kolekcja rowerów, w której znalazły się m.in. cztery rowery wyprodukowane w latach 30. XX w. przez Fabrykę Broni w Radomiu: dwa jednoślady typu damka, jeden rower męski i jeden wojskowy. Do końca 2022 r. Muzeum zgromadziło w zbiorach ok. 2000 muzealiów i około 800 obiektów wpisanych do Inwentarza Pomocniczego. Niemniej jednak do gromadzenia zbiorów musimy podchodzić bardzo selektywnie. Przede wszystkim z uwagi na zapelniającą się w szybkim tempie przestrzeń magazynową, a także na niewielką przestrzeń wystawienniczą.

Bardzo istotną kwestią obok gromadzenia zbiorów jest ich prawidłowe przechowywanie w magazynach muzealnych i bezpieczne eksponowanie. Muzeum Historii Najnowszej Radomia może się poszczycić najnowocześniejszymi systemami zabezpieczenia zbiorów: gazowym systemem przeciwpożarowym, wykonanymi w wysokim standardzie systemami antywłamaniowymi i dostępu, a także profesjonalną klimatyzacją pomieszczeń wystawienniczych i magazynowych.

Płytki ceramiczne. Producent: Radomska Fabryka Wyrobów Ceramicznych i Cementowych „Marywil” w Radomiu, pierwsze 10-lecie XX w.

Spluwaczka fajansowa. Producent: Fabryka Wyrobów Fajansowych „A Rottenberg i S-ka”, Radom, okres międzywojenny XX w.

Buty damskie (czólenka). Producent: Radomskie Zakłady Przemysłu Skórzanego „Rado-skór”, Radom, lata 80. XX w.

Aparat telefoniczny (model „Tulipan” 03A). Producent: Radomska Wytwórnia Telefonów TELKOM-RWT, Radom, kwiecień 1986 r.

Maszyna do szycia („Łucznik” kl. 82). Producent: Zakłady Metalowe im. gen. Waltera, Radom, lata 60. XX w.

Beata Anna Wojciechowska – kustosz muzealny, absolwentka Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Łódzkiego (kierunek: etnografia) i podyplomowych studiów Collegium Civitas w Warszawie z zakresu Historii Sztuki. W latach 1991–2005 pracowała w Muzeum Wsi Radomskiej (kierownik Działu Kultury Artystycznej Wsi, Główny Inwentaryzator – kierownik Działu Inwentaryzacji, Dokumentacji i Konserwacji Zbiorów). W latach 2013–2017 – w Muzeum Wsi Kieleckiej (kierownik Działu Etnografii), zaś w okresie 2017–2020 w Wielkopolskim Muzeum Niepodległości (Główny Inwentaryzator – kierownik Zespołu ds. Gromadzenia Zbiorów i Zasobów Bibliotecznych). Od 2021 r. – kierownik Działu Muzealnego w Ośrodku Kultury i Sztuki „Resursa Obywatelska” w Radomiu.